

na om zelf de conclusies te trekken. In zeker opzicht bevat het boek een aantal tijdbommen die mogelijk door deze of gene op termijn nog eens tot ontploffing kunnen worden gebracht.

Jan van den Noort

D. Barnouw, ed., *Correspondentie van mr. M. M. Rost van Tonningen, II, mei 1942 - mei 1945* (Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie, Bronnenpublicaties. Documenten III; Zutphen: Walburg Pers, 1993, vii + 722 blz., f125,-, ISBN 90 6011 854 5).

In 1967 verscheen het eerste deel van de correspondentie van Rost van Tonningen bewerkt door E. Fraenkel-Verkade in samenwerking met A. J. van der Leeuw (RvT, I). Het toenmalige bestuur van het Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie schreef in het woord vooraf dat het 'naar wij verwachten binnen afzienbare tijd door het tweede gevolgd zal worden'. Nu hangt er maar van af wat men onder 'binnen afzienbare tijd' verstaat, maar het duurde tot 1993 voordat werkelijk gebeurde. De bestuursleden van toen hebben het niet meer mogen beleven, zelfs voorzitter P. J. van Winter niet, die toch een zeer hoge leeftijd heeft bereikt. Ook de bewerkster van toen staat niet meer op het titelblad. Inleiding en uitgave van deel II (RvT, II) staan op naam van Barnouw. Over de achtergronden van deze lange wachttijd wordt niets medegedeeld.

De verhouding tussen beide delen is ook meer in het algemeen een curieuze. Enerzijds sluit RvT, II natuurlijk aan bij RvT, I. Bij de selectie van documenten is uitgegaan van wat de bewerkster van I reeds had uitgezocht. En voor gegevens over de collecties waaruit geput werd, wordt in II met een enkele zin naar de uiteenzettingen in I verwezen. Maar anderzijds is in een aantal opzichten een opvallend verschil in aanpak vast te stellen. Volgens de in 1967, zeker op het RIOD (toen nog meestal als RvO afgekort), heersende opvattingen over bronnenpublicaties ging aan de documenten in RvT, I een zeer uitvoerige, naareen monografie tenderende, inleiding vooraf en werden de documenten uitvoerig geannoteerd. In de inleiding tot RvT, II constateert Barnouw droogjes dat de situatie inmiddels sterk is veranderd. Er is zeer veel meer gepubliceerd over de bezettingstijd en de opvattingen over bronnenpublicaties zijn gewijzigd. Hij verwijst in dat verband uiteraard naar de recensie van I. Schöffer (*Tijdschrift voor Geschiedenis*, LXXXII (1969) 69-77), waarin deze vraagtekens plaatste bij de gekozen methode in RvT, I. Daarom is in RvT, II juist gekozen voor een heel korte inleiding en voor een terughoudende annotatie.

Op zichzelf is deze keuze gerechtvaardigd en ik neig ertoe die te onderschrijven. Maar het effect is eigenaardig. Er is nu een tweedelige bronnenpublicatie, waarin 305 uitvoerig en 391 bescheiden geannoteerde documenten zijn opgenomen. De levensloop van Rost wordt tot mei 1942 zeer uitvoerig gevolgd en van achtergronden voorzien, de rest van dat leven wordt in een overigens heel heldere tekst in minder dan 15 bladzijden afgedaan. Ook de verwijzing naar RvT, I voor nadere gegevens over de collecties werkt niet helemaal goed. De aanduidingen aan het slot van elk document in RvT, II verwijzen naar de herkomst van het stuk (dat staat overigens nergens, maar het spreekt inderdaad wel vanzelf). Zij worden echter nergens in II 'opgelost'. Naar I dus en in de meeste gevallen is na enig zoeken de oplossing wel te vinden. Maar niet altijd. Ik slaagde er bijvoorbeeld niet de betekenis te vinden van de aanduiding 'H 47' (113) van 'VuJu' (338). Dit laatste zou Veju kunnen zijn (*Generalkommissariat für Verwaltung und Justiz*), maar de geadresseerde van het document doet daar enigszins aan twijfelen. Onduidelijk is ook of 'M' en 'Mussert' naar de zelfde collectie verwijzen. Volgens RvT, I is er een collectie Mussert en een dossier Mussert. Bovendien zijn sinds 1967 in sommige collecties van het RIOD (waaronder die van de NSB) herordend. Het is dus maargoed dat de intensieve gebruiker, die de collecties

zelf zou willen raadplegen—het gaat uiteindelijk om een selectie —, op het RIOD altijd welkom is en zeer hulpvaardig terzijde wordt gestaan, in dit geval waarschijnlijk door de bewerker zelf.

Na deze schoolmeesterij over bijzaken de hoofdzaak en dat kan kort. Ook RvT, II is een fascinerende verzameling documenten, die de onderzoekers zeer ten dienste zal zijn. De bewerker geeft in zijn inleiding adequaat de belangrijkste onderwerpen aan: de rol en positie van Rost in de NSB, zijn optreden op economisch en financieel terrein (Nederlandsche Bank en Bijzondere Economische Zaken), de Nederlandsche Oostcompagnie en de actieve dienst van Rost gedurende de laatste oorlogsmaanden. Belangrijk voor de economische geschiedenis van Nederland en voor de geschiedenis van het Nederlandse nationaal-socialisme in de tweede helft van de bezettingstijd dus.

In deze recensie kan op de documenten niet nader worden ingegaan. Slechts enkele notities. Hoe men over Rost ook moge denken, binnen het kader van zijn eigen opvattingen treedt hij naar voren als een consequent man. Zijn ergernis over profiteurs, onbekwaamheid en laf gedrag in eigen kring klinkt oprecht. Het lezen van de wat plechtstatige, soms gezwollen en veelal nogal ambtelijke en technische stukken valt soms wat zwaar. Maar de vele details van persoonlijke aard vergoeden veel. Terzijde is bijvoorbeeld verrassend in een brief over een 'perslunch' de volgende zinsnede aan te treffen: 'Het is mijn [dat wil zeggen van W. Goedhuys, werkzaam bij de Nederlandsche oostcompagnie] persoonlijke mening, dat het uitnodigen van den heer Fraenkel van *De Telegraaf* in dit gezelschap eigenlijk zinloos is, daar wij dan slechts een volkomen dwaas hoofdartikel kunnen verwachten' (82). Het als laatste opgenomen stuk is een verklaring van Rost voor de *Field Security* gedateerd 24 mei 1945 (vlak voor zijn dood op 6 juni dus). Het is een boeiend document waarin hij met een zekere mate van consequentheid tracht 'rekening te geven van zijn verleden maar tevens in keuzen van onderwerpen en formuleringen geleid lijkt te worden door de nieuwe situatie (605-618). Kortom RvT, II is een aanwinst, waarbij ook de Engelse vertaling van de inleiding en de regesten een nuttige functie kan vervullen.

J. C. H. Blom

A.Reinders, *Politieke geschiedenis van de Nederlandse Antillen en Aruba 1950-1993* (Zutphen: De Walburg Pers, 1993, 429 blz., f39,50, ISBN 90 6011 791 3).

Dit is geen boek, maar een soort encyclopedie van de kabinetten, die de nog korte parlementaire geschiedenis van de Nederlandse Antillen heeft gekend. In ruim vierhonderd bladzijden, elk met twee kolommen, geeft de auteur een nauwgezet overzicht van het wel en wee van elk Antilliaans kabinet.

Er is voor deze beschrijvende methode veel te zeggen. De auteur verdedigt zijn werkwijze door op te merken dat 'het begin van de wijsheid ... lijkt mij overigens al te liggen in het weten, in de beschikbaarheid van objectief materiaal zonder subjectieve toevoegingen van de onderzoeker' (9 eerste kolom). Inderdaad houdt de auteur zich aan deze zelf gegeven opdracht. Als de literatuur bepaalde gebeurtenissen verschillend interpreteert, dan komen die verschillen keurig naast elkaar aan de orde. Maar het is wat naïef om te denken, dat het selecteren en presenteren van feiten geen subjectieve bezigheid zou zijn.

Ook zonder 'toevoegingen' is de auteur in staat zijn opvattingen te ventileren. Zo koestert hij geen enkele sympathie voor de gedachte, dat de band tussen Nederland en de Antillen nu wel lang genoeg heeft bestaan en dat Nederland desnoods eenzijdig deze band moet doorknippen. Op pagina 99 wordt het toenmalige Tweede Kamerlid drs. H. M. Fransen ten tonele gevoerd,